

סימן ל"ח

בענין מצות מילה

שדין הוא בגברא שצריך להתקיים ב' המעשה מצוה דבנים, אבל הכא אפילו בלא מעשה מצוה היינו אפילו לא הי' מחויב בבנים, ולא הי' על המעשה דין קיום מצוה מ"מ החפצא מצד עצמה יש עליה מציאות בנים ולא הי' כשאר מעשה מצוות, דכלא הקיום מצוה בגברא אין על המעשה שם חלות מעשה מצוה בפני עצמו. אבל בבנים שאני דאפי' בלא הקיום מצוה בגברא ג"כ הי' מציאות בנים דהרי יש כאן בנים.

וי"ל בזה בתרי אנפי, או דכיון דיש כאן שם בנים גם בלא חיוב גברא א"כ יש לו ג"כ קיום מצוה דבנים, או דנאמר דאפילו אין לו קיום המצוה דבנים, מ"מ כיון דיש לו בנים דהרי מציאות בנים יש כאן, א"כ אין צריך לחזור ולקיים פעם שנית דהרי הי' לו בנים תו אין מחויב עוד לחזור ולקיים. ¹ וכן בקרבן פסח ג"כ אפילו בלא המעשה מצוה דקרבן פסח יש על הקרבן שם קרבן בפני עצמו דמלבד המצוה דקרבן פסח הרי הי' קרבן ג"כ, וא"כ נהי דמצות קרבן פסח לא קיים

[דף ס"ב.] בפ' הבא על יבמתו איכא מחלוקת ר"י ור"ל אם הי' לו בנים קודם שנתגייר ונתגייר אם קיים פרי' ורבי' ר"י אמר קיים ור"ל אמר לא קיים, וטעם דר"י משום דהא הי' לי' בנים. והקשה הטורי אבן דקיי"ל (ר"ה דף כ"ח.) במי שהוא עתים חלים ועתים שוטה ואכל מצה בשעה שהי' שוטה דלא יצא באכילתו וצריך לחזור ולקיים מצות מצה, ומאי שנא זה מפו"ר. ועוד הקשה דבקרבן פסח ג"כ קיי"ל אם נתגדל בין פסח ראשון לפסח שני דאינו צריך להביא קרבן פסח ומ"ש ממצה. ותירץ הגר"ח זצ"ל דהנה בכל המצוות אין על המעשה מצוה שם שעשה מצוה רק אם היא נעשית בדין קיום של חיוב גברא, כגון באכילת מצה אימתי נקראת מעשה מצוה של אכילת מצה רק אם היא נעשית בדין קיום מצוה אבל בלי שום חיוב גברא אין להחפצא דאכילה שום חלות בפני עצמו, ואין נקרא מעשה דאכילת מצה, רק כמו אוכל שאר דברים הי' ומשום הכי צריך לחזור ולקיים מצות אכילת מצה, אבל בפרי' ורבי' אה"נ דהוי מעשה מצוה כמו שאר מעשה מצות

1. עיין חידושי ר' חיים על הרמב"ם הלכות קרבן פסח פרק ה' הל' ז'.

אבל הרי הי' לו קרבן פסח ומשום הכי אין מחויב להביא קרבן אחר.

הנה יש מחלוקת בע"ז (דף כ"ז).
 בדיני כותי דאין יכול למול חד יליף מקרא ד"הימול ימול" המל ימול מי שאין מל לא ימול וחד יליף לה מואתה את בריתי תשמור, ואיתא בגמ' דהוי נפ"מ לאשה דלמ"ד דנפקא לן מהימול ימול אז אשה כשרה דאשה כמאן דמהילא דמי יעו"ש. הנה הרמב"ם (הל' מילה פ"ב הל' א') פסק דאשה כשירה למול וכתב בזמן שאין איש ויש להבין דאם אשה כשירה מאי נפ"מ אם יש איש או אין איש. ונראה לומר דהנה אמרי' בגיטין (דף מ"ה:) דיש דין של וקשרתם וכתבתם, מי שישנו בקשירה ישנו בכתיבה ומי שאינו בקשירה אינו בכתיבה, וכתב הר"ת (ד"ה כל) דכלל הוא זה בכל התורה ולא רק בתפילין אלא בכל במצוות כגון ציצית מי שאינו מחויב בדבר אינו יכול לעשות חפץ המצוה. וא"כ הק' הר"מ זצ"ל מה צריכין הכא למעט מילת עכו"ם ומילת אשה, הלא כיון דאינו במצות מילה ממילא אין יכול לעשות החפצא דמילה, ונכלל הוא בקרא דקשרתם וכתבתם. ותירץ דדין זה של וקשרתם וכתבתם אינו שייך גבי מילה, ולא דמי מילה לשאר מצוות התורה, דהנה בכל המצות ליכא רק דין של מעשה מצות היינו דיקוים בהגברא המעשה מצוה כגון באכילת קרבן פסח מצה ותפילין, לא נתנה התורה הדין תפילין רק לעשות מעשה

מצוה זו של תפילין, והתפילין הם רק חפץ המצוה שצריך לקיים בהם בהגברא מעשה מצוה של תפילין. אבל במילה לא הוי מעשה מצוה בלבד, דלא נתנה התורה הדין מילה רק לעשה מצוה בגברא, דהרי הדין מילה הוא גם לענין דינים אחרים, לידע אם הוא ערל או לא, היינו אם בחפצא הוא נעשה מהול כגון לענין אכילת תרומה וקדשים, ואם צריך הטפת דם ברית, דכל המצוות שאין עליהן רק מעשה מצוה אז מכיון דאם אין קיום בגברא, אין שייך חלות על חפצא דעשית מצוה עצמה בלא חיוב בגברא, דכלא חיוב אין כאן שום קיום מצוה, אבל במילה דלא נתנה התורה רק לעשות מעשה מצוה של מילה בגופא, אלא לענין שלא יהא ערל יהי' מהול, א"כ שפיר משכחת אפילו אם לא יהי' לו קיום המצוה של מילה ג"כ כבר נעשה מהול בחפצא ואין לו ערלות, ומה שנוגע לשאר דינים כגון לאכילת תרומה וקדשים, שהמילה הוי עיכוב להם, כבר הוא מהול ומותר בהם, נמצא דחלוק דין מילה משאר מצוות, דשאר מצוות לא נתנה התורה רק כדי לעשות מעשה מצוה בגברא, אבל מילה לא נתנה רק לעשות מעשה מצוה בגופו רק דין מילה נתנה התורה שלא יהיה ערל, ונוגע זה לשאר דינים ג"כ, היינו לא רק אם קיים המצות מילה, אלא לשאר דינים שהערל אסור נתנה התורה דין מילה שלא יהי' ערל ויהי' מהול בחפצא. ובזה יתורץ השאלת יעב"ץ (ח"ב קס"ד [ע"ש בשינוי קצת]) שהק'

מצוה דתפילין דע"י א"א לעשות חפץ המצוה, ואפי' אמרי' דהוי פסול בהתפילין מ"מ הפסול לא הוי רק לענין שאין יכולין לקיים המצוה בהתפילין, אבל במילה דלא הוי רק מעשה מצוה, אלא דהוא דין מילה שלא יהא ערל, ויהי' מהול בחפצא, א"כ אה"נ דאמרי' בעכו"ם או באשה שאין עליהן הדין מילה, אינן יכולים לעשות החפץ המצוה, אבל הרי המילה לא הוי רק חפץ המצוה לבד, אלא דנעשה מהול בחפצא, א"כ נהי דקיום המצוה של מילה לא קיים מצד הדין דאינו בקשירה אינו בכתיבה, אבל הרי בחפצא הוא מהול, שאין לו עוד ערלות, ואין צריך הטפת דם ברית יותר לאכול בתרומה וקדשים, לזה צריכין הקרא למעט מילת עכו"ם שהוי פסול בהמילה גופא, דלא הוי מילה כשירה [ולא נסתלק ממנו הערלות] וצריך עוד הטפת דם ברית. ולפי"ז נמצא דאפילו למאן דאמר דאשה כשירה למול היינו רק דנעשה מהול, אבל קיום המצוה דמילה אין מקיים מצד סברת ר"ת מדין דאינו בקשירה וכו' דכיון דאין בה הדין מילה א"א לעשות חפץ המצוה של מילה, ואין מקיים המצוה במילתה ושפיר כתב הרמב"ם (הל' מילה פ"ב הל' ה' ו') דאשה כשירה למול ובמקום שאין איש, דאם יש איש הרי עדיף יותר שימול איש ויהי' גם קיום המצוה של מילה משימול אשה ולא יהי' קיום המצוה.

הנה יש שני דינים במילה, דין

דדברי ר' יוסי סתרי אהדדי, דר"י ס"ל דמצוות צריכות כוונה, ולגבי מילה ס"ל דאין צריכות כוונה, ותירץ החתם סופר (יו"ד סימן קל"ד) דאין שייך הדין כוונה רק בשאר מצוות שאין עליהן רק דין מעשה מצוה בגברא, ואז דין הוא אם עשה המעשה מצוה בלא כוונה אין יוצא המצוה, אבל במילה דלא הוי רק דין מעשה מצוה, אלא דנעשה חלות מילה בגופו, דלא הוי ערל אלא מהול, א"כ מה אמרי' דאם בלא כוונה לא קיים המצוה מילה, דאה"נ דאמרי' דמצות מילה לא קיים בלא כונה, דהרי מילה הוי מעשה מצוה כמו שאר מצות וא"כ בלא כונה לא קיים המצוה זו, אבל כיון דמילה ניתנה לא רק לעשות מעשה מצוה בגופא אלא דדין מילה נתנה התורה גם שלא יהי' ערל, ונוגע זה לשאר דינים, א"כ הרי בחפצא הרי נעשה מהול, ואין לו ערלות, והגם דלא קיים מעשה מצוה של מילה.

ובזה מתורץ קושיתנו הנ"ל שהק' לשי' ר"ת אמאי צריכין קרא למעט מילת עכו"ם והא גזה"כ היא וקשרתם וכתבתם" בכל התורה. ולהנ"ל הוא ניחא דדין של וקשרתם וכתבתם ל"ש רק בשאר מצוות התורה דלא נתנה בהם התורה רק דין מעשה מצוה, כגון בתפילין וציצית שצריכין לעשות מעשה מצוה בגברא, והתפילין הם חפץ המצוה שבהם מקיים המעשה מצוה דתפילין אז שייך דמי שאינו בדין תפילין, אין יכול לעשות החפץ

אינו עובר, ונמצא דהאב אינו עובר משום דדין של מעשה מצוה הוא על האב, והרי שניהם שוים אצלו משום הכי המילה בזמנה קודם דהרי זמנה הוא. ויש לעיין אם הגדיל אח"כ דהדין דנפקע החיוב מן האב ורמי על הבן או אם נימא דרמי עליו רק הדין זה שיהא נימול כמו בשעת קטנות, אבל החיוב של מעשה מצוה אין עליו רק על האב בשעה שהוא קטן. ורצה מרן (שליט"א) [וצ"ל] לומר דדין זה של מעשה מצוה אין על האדם בעצמו כשהוא מחויב למול את עצמו, אלא על האב בשעה שיש לו בן קטן. ואמר לו הגרי"ז (שליט"א) [וצ"ל] אב"ד בריסק דא"א לומר כן שהרי לא יתכן לומר שכל הדין של מעשה מצוה שיש במילה היא נובע מהאב, דמה גרוע מצוה זו משאר מצוות שיש עליהן דין של עושה מצוה. וכמו כן במילה רק בשעה שהוא קטן לא נתנה התורה דין זה של מעשה מצוה לקטן אלא לאב.

ואמנם יש לעיין בהא דקיי"ל דאם אין לו אב ב"ד חייבים למולו אם נימא דהחיוב של בן רמי עליהו. היינו שמחויבים להתעסק שיהא נימול, או דנימא שהדין של אב רמי עליהו שיש עליהם הדין של מעשה מצוה, וכזה יש מחלוקת באחרונים, ה"עטרת חכמים" (למרן בעל הברוך טעם או"ח סימן ד'), עם הגאון ר' "יוסף דוב זצ"ל" וס"ל לעטרת חכמים, דאין עליהם רק

מעשה מילה ודין שיהא נימול. והנה דין זה של מעשה מצוה הוא על האב, ודין שיהא נעשה מהול הוא על הבן, וכדאמר"י בב"ק (דף פ"ח.) קטן יוכיח שישנו במילה והיינו דעל הקטן רמי החיוב שיהא נימול, ולענין דחיית שבת איזה דין דוחה, אמר הגר"ח זצ"ל דדין של בן דוחה שבת ולא הדין של מעשה מצוה של אב, וכן אמר הגאון ר' יוסף דוב זצ"ל. ועוד חידש דאפילו לא יהי' קיום המצוה דמילה רק מה שנעשה מהול כחפצא ג"כ דוחה שבת, והיינו כונתו דאפילו לא יהי' קיום המצוה בדין של בן דוא דין של בן דיהא נימול הוא ג"כ קיום המצוה כדאמרן לעיל, וע"ז אמר הגר"ח זצ"ל דאפילו לא יהי' שום מעשה מצוה, סגי דדין של בן ג"כ דוחה שבת משום דמה שהוא נעשה בחפצא מהול הוא דוחה שבת, ועל פי זה יש לתרץ הקושיא שמקשים על הדין ² שנפסק דאם אירע לאחד מילה בזמנה, ומילה שלא בזמנה, המילה בזמנה קודם. ומקשים דהא מילה בזמנה, זמנה הוא כל היום ורק דזריזין מקדימין למצוות, ומילה שלא בזמנה הרי עובר בכל רגע בעשה ואיסור כרת הוא ואמאי פסקינן דמילה בזמנה קודם. ולהנ"ל הוא ניחא דדין זה שעוברים בכל רגע בעשה, הוא מפני הדין שיהא נימול שאמרה התורה שלא יהא ערל וצריך שיהא נימול ומפני זה הוא עובר, אבל מפני הדין שמונח על האב לעשות המעשה מצוה בשביל זה

2. דנו בזה האחרונים שו"ת דב"א ח"א סימן ל"ד וריש ח"ב שדן לחלק על פסק זה.

כל ישראל חייבין וכן כתב הרמב"ן (שבת דף קל"ז:) גבי מילת גרים ועבדים שאין שייך שם שליחות.

הנה אמרי' בקידושין (דף כ"ט.) דמיעטה התורה אשה ממילת בניה מ"אותו" ולא אותה. והקשו בתוס' שם ד"ה אותו והא הוי מ"ע שהזמן גרמא דאינה אלא ביום שמיני ותירצו דמיום שמיני ואילך אין לה הפסק, ואח"כ הקשו דהא אינה בלילה ותי' דאתא כמ"ד וכו' יעו"ש. והרמב"ן שם תירץ דבלילה יש חיוב לעשות מכשירי מילה, וכן תי' התוס' בע"ז (דף כ"ז) שהקשו למ"ד שאשה פסולה למול מה צריכין לקרא ד"אותו ולא אותה" ואם בדשויא איהי שליח הא כל מילתא דאיהו לא מצי עביד שליח לא מצי משוי, ותי' דצריכין קרא לענין מכשירי מילה. ויש להבין דהא מכשירין אין זו מצוה אלא הכנה למצוה, אלא עצם המצוה היא משעת המילה כמו בסוכה הוי עצם המצוה הישיבה בסוכה, ועשיית סוכה אינה מצוה רק "היכי תמצא" לקיים המצוה, וא"כ מה לנו שמכשירי מצוה מחויבים גם בלילה, אבל עדיין עצם המצוה הוי מ"ע שהזמן גרמא. וביאר ה"מקנה" שם בקידושין דלא דמי מכשירי מילה לכל מכשירי מצוה, דמכשירי מילה ג"כ הוי מצוה והוא ג"כ ממעשה מצוה דמילה ומשום הכי הו"א דאשה מחויבת

לראות שיהא נימול. דהנה כתב העטרת חכמים דדין ב"ד יכול להתקיים גם ע"י עכו"ם אם הי' כשר למילה הגם שאינו בשליחות, ^{01/09/2018 18:00} מוכח דאין עליהם רק דין לראות שיהא נימול. והגאון ר' יוסף דוב (שו"ת בית הלוי ח"א סימן י') ס"ל דיש עליהם דין של מעשה מצוה. והנה הנפ"מ תהי' לענין שליחות דאם נימא שיש עליהם דין של מעשה מצוה, אזי כיון שהחיוב הוא עליהם לעשות מעשה מצוה א"כ צריכין לבוא מדין שליחות, ובעינן מי שישנו בדיני שליחות, אבל אם יש עליהם הדין שיהא נימול, אז לא בעינן מי שישנו בתורת שליחות, דהוי כמו בתלמוד תורה שמחויב האב ללמד את בנו, דאם מלמד ע"י אחר אין צריך בזה דיני שליחות משום דאין החיוב שיהא הוא בעצמו לומד את בנו, אלא שהבן יהי' לומד, וכל שהבן לומד מקיים האב המצות עשה של ולמדתם את בניכם.

אמנם הגאון הנ"ל מביא סברת הרמב"ן דאפי' לאידך צד אם נימא שיש עליהם הדין של מעשה מצוה ג"כ אין שייך שליחות, דשליחות אין שייך רק אם הוא דבר שהחיוב הוא למשלח בעצמו, אז אם מנה אחר נקרא שעושה בשבילו, אבל בדבר שכל אחד מחויב בזה, הרי כמו עושה בעד חיובו, ובמילה הרי כל ישראל חייבין למולו אם אין לו אב, דב"ד לאו דוקא אלא

3. הוא כותב שם מפורש ז"ל, אבל בדליכא אב שאין החיוב בפרטות רק בדרך כלל שמועל על הב"ד שלא יהי' אדם מישראל בלתי מהול די כשנימול אף ע"י קטן.

אוצר החכמה

והרמב"ן ס"ל דמכשירי מילה ג"כ הוי מעשה מצוה דמילה, והתוס' קידושין ס"ל דהמעשה מצוה ל"ה אלא במעשה מילה גופא, אבל בזה כו"ע מודים דיש דין של מעשה מצוה במילה.

במילה כיון שמכשירי המילה מחויבים בלילה, ומכשירין ג"כ הוי מצוה, וצריך קרא למעוטי. ובזה נחלקו התוס' בע"ז והרמב"ן עם התוס' בקידושין, מהו המעשה מצוה דמילה, דהתוס' בע"ז

סימן ל"ט

בענין הנ"ל

תק"ע/תשס"ח

משום שאין כאן אכילת מצה במציאות, דעיקר "חלות" אכילת המצה היא משום המצוה שנצטוינו וכלאו זה אין "חלות" מצוה בכלל, ועיקר הקיום הוא משום שיש חיוב אכילת מצה בגברא א"כ יש לה להמצוה שם וחלות מצה. אבל כשאין חיוב על הגברא אין לה חלות מצוה בפני עצמה והוי כאוכל בשר, ועיקר השם מצה חל עליה משום החיוב שהטילה התורה על הגברא וא"כ כשאכל מצה בשעה שלא נתחייב בה אין עליה שם מצה בכלל ובמציאות חסר האכילת מצה. אבל בנים יש להם חלות בפני עצמם ואפילו בלא החיוב גברא יש להם שם בנים וה"חלות" שלהם אין צריך להחיוב, דהא עכ"פ בנים מיקרי נמצא שקיום מצוה זו יוכל להיות מצוה גם בלא החיוב.

ואמר על שני אופנים, א' שיוכל להיות שזה הוי ג"כ קיום המצוה, וכיון

(א) [דף ס"ב.] איתא בגמ' איבעיא ה' לו בנים בעודו עכו"ם ונתגייר אם חייב בפרי' ורביה דגר שנתגייר כקטן שנולד דמי או דלמא הא הוי ליה בנים. והקשה הטורי אבן (ר"ה דף כ"ח.) מאי שנא מהא דנקטינן (ר"ה כ"ח.) ה' עתים חלים ועתים שוטה ואכל מצה בשעה שה' שוטה מחויב לחזור ולאכול בשעה שנתפקח משום דאכילה ראשונה היתה בשעה שהגברא הוי לאו בר חיובא וא"כ ה"נ נימא כן. ועוד מצינו כהאי גוונא גבי קרבן פסח דאם נתמנה הקטן לקרבן פסח ראשון והגדיל בין פסח ראשון לפסח שני הדין דאינו מחויב להביא פסח שני, וכמו כן יקשה דהא הקרבן הראשון ה' בעת שהגברא ה' לאו בר חיובא.

ותירץ הגר"ח זצ"ל דאין הטעם משום דמצוה שנעשתה בשעת לאו בר חיובא שצריכה שתחזור ותעשה בשעה שנהי' בר חיובא, אלא הטעם הוא

1. נכתב ע"י הרה"ג ר' מאיר פנטל זצ"ל.

קיים המצוה ומהיכי תיתי תהי' לו אשתו. ותירץ שהתם אין בכלל דין של מעשה מצוה אלא שהעיקר הוא שיהא לו בה קנין וזו היא קיום המצוה וא"כ כיון דקנין זה אין צריך דעת, ובכל אופנים נעשה הקנין, א"כ אם בא עליה הקטן הרי קנאה וממילא נתקיים בה המצוה דזו היא עיקר המצוה שיהא לו בה קנין. וכמו כן מתורץ הקושי' שהקשו על התוס' (יבמות דף ב.) דפסקו דאם בא על יבמה נדה דקנה והקשו הלא מצוה הבאה בעבירה היא, ולפי"ז אין כאן קושיא דאין כאן מעשה מצוה בכלל אלא שהמצוה היא שהיא נעשית קנויה לו וכשנקנתה לו הרי כבר נתקיים המצוה ומצוה הבאה בעבירה שייך במעשה מצוה (ואין זה שייך להסברא הנ"ל דהתם בעינן מעשה מצוה אלא שאמרינן דהי' כאן מעשה מצוה, אבל הכא אמרינן הסברא דאפי' מעשה מצוה אין כאן ועיקר המצוה מה שהיא נקנית לו והביא רק כעין דוגמא לזה. [מאיר פנטל])

(ב) איתא בגמ' (ע"ז דף כ"ז.) מילת עכו"ם פסולה ונחלקו האמוראים בטעם הדבר, חד דרש מ"המול ימול" כל המל ימול פרט לעכו"ם שאינו מל, וחד דרש "ואתם את בריתי תשמורו" פרט לזה שאינו בן ברית. והעלו בגמ' הנ"מ בין שני הדרשות אשה שמלה דלדרש הא' כשרה משום דנשים כמאן

דיוכל להיות מצוה קיומה בלא חיובה ויכול להצטרף קיומה לחיובה וזה שקיומא הי' בשעה שהגברא לא הי' בר חיובא אין זה כלום, וגבי מצה החסרון משום שלא הי' קיום במציאות. והאופן הב' אפשר דל"ה קיום אבל עכ"פ שיחול עליו חיוב כשנתגייר זה אי אפשר כיון דיש כאן בנים אזלא לה המצוה. ^{01/09/2018} וגבי קרבן פסח ג"כ כך דכיון דקטן יוכל להמנות על קרבן פסח א"כ יוכל להיות לו קרבן ומה בכך שמתחילה לא הי' עליו חיוב להביאו ולהקריבו, אבל עכ"פ הקרבן חל עליו שם קרבן גם בלא חיוב המצוה א"כ כשנתגדל וחל עליו חיוב יכול לצאת בקיום הקודם או באופן הב' דלעיל, אבל גבי מצה אי לאו החיוב שהטילה התורה על הגברא לא הי' לה להמצה שם וחלות של מצה, והחלות נעשה אם בהגברא נתקיים המצוה של אכילת מצה אז יש לה להמצה שם מצה. וכ"ז שבגברא לא קרינן שנתקיים בו אכילת מצה הרי גם המצה אין לה חלות של מצה והוי כאכילת בשר.

וכעין דוגמא ³ לזה הביא מרן (שליט"א) [זצ"ל] מה שתירץ על מה שהקשה בילדותו על הגמ' קידושין (דף י"ט.) שהובא שם קרא איש ולא קטן למעט קטן מאישות ואפי' ע"י יבום שאין צריך דעת לקנין, והקשה למה לן קרא הלא אינו בר חיובא ולא

2. עיין ברכת שמואל יבמות סימן ב'.

3. כוונתו למחלוקת הראשונים אם ב"ד דווקא או הכונה לכל אחד מישראל.

של מעשה מצוה והקטן יש לו רק חיוב שיהי' נימול. והג"מ יהי' בין שני המצות במכשירין דבמצותו של האב אין זה נקרא מצוה עצמה דמצותו היא מעשה המילה, ובמצותו של הבן יהא נקרא זה המצוה דכל מה שגורם שיהי' נימול זה הוא המצוה, וא"כ אין שייך ע"ז הכלל של וקשרתם וכתבתם דזה ל"ה אלא במעשה מצוה, אבל הכא אף שהדין מעשה מצוה יהא חסר משום זה, אבל מכ"מ הרי אינו ערל ונימול הוא.

ובזה יהי' מתורץ קושיתו של ה"שאלת יעבץ" [ח"ב סימן קס"ד וע"ש שהקשה מן הגמ' יבמות מ"ו: שמילת גר צריך לשמה] דאיתא בגמ' (ע"ז דף כ"ז). מחלוקת ר' יוסי ורבנן דר' יוסי סובר דמילה שלא לשמה כשרה ואפי' שמכוין להר גריזים. והקשה הלא ר' יוסי סובר דמצות צריכות כונה. ואמנם תירץ זאת ה"חחם סופר" (שו"ת יו"ד סימן ש' וקל"ב) דהכונה שייכא רק במעשה המצוה דאם עשה בלא כונה אין זה נקרא מעשה מצוה, אבל הכא אה"נ דמעשה מצוה לא תהא כאן אבל עכ"פ הרי מהול הוא ואינו ערל דבמצוה זו של הבן שיהא נימול הרי אין שייך פסול הכונה דהרי עכ"פ נימול. ואמר מרן (שליט"א) [זצ"ל] דבאמת גם במצוה זו של הבן ג"כ ל"ה קיום מעשה המצוה כיון דחסר כונה, אלא שדין נימול יש לו, וכמו כן בדין וקשרתם

דמהילי דמי ולדרש הב' פסולה. והרמב"ם פסק (הל' מילה פ"ב ה"א) דאשה כשרה למול בזמן שאין איש ע"כ וצריך להבין התנאי של "בזמן שאין איש" כיון דאשה כשרה למול. וביאר מרן (שליט"א) [זצ"ל] דהנה איתא בגמ' וקשרתם וכתבתם מי שישנו בקשירה ישנו בכתיבה ומי שאינו בקשירה אינו בכתיבה. וכתב הר"ת (גיטין דף כ"ה: ד"ה כל) דלאו דוקא בתפילין כן אלא שזה הדין הוא שכל המצות אף שאין כתוב בהם זה ההיקש, וא"כ קשה למה לן לקרא ד"המול ימול" למעט עכו"ם, תיפוק ליה מההיקש הנ"ל. ותירץ דבציצית עיקר השם ציצית הוא משום המצוה שיקיים בה והדין ציצית שעליהם הוא כדי שיתקיים בהגברא מעשה המצוה של ציצית. ולהכי אמרינן כיון דאינו במעשה המצוה ג"כ אינו בדין זה שיוכל לעשות חפץ המצוה לענין זה שיחול על החוטין שם ציצית שיוכל לקיים בה המצוה. אבל במילה האם זה לחוד הנ"מ לן אם זה נקרא קיום מעשה מצוה של מילה, הלא חוץ מזה יש לנו נ"מ הרבה אם יש להתינוק דין ערל או מהול, אם צריך הטפת דם ברית, או אם מותר לאכול בקדשים. דבאמת אמר הגר"ח זצ"ל דבמילה יש שני מצות, א' שהיא מעשה המצוה של המילה שהטילה התורה על האב ואם אין אב על כל ישראל או בית דין.³ והב' בתינוק עצמו שמצוה הוא שיהא נימול ועל הקטן לא הטילה התורה המעשה מצוה אלא האב יש לו חיוב זה

לא יעבור בכל רגע ורגע אלא שיהא שם הדין דשהויי מצוה לא משהינן דזריזין מקדימין למצות. אבל אם יקיים אח"כ המצוה לא נאמר שעבר עליה עד כאן, אבל במצוה של הבן אף שיקיים אח"כ אבל עד כאן עבר על מצוה זו. ולענין דחית שבת חקר מרן (שליט"א) [זצ"ל] איזו מצוה דוחה את השבת ופשט לו רבו המהר"ח זצ"ל דלא מיכעיא שמצותו של האב אינה זו הדוחה את השבת אלא שגם במצותו של הבן אין צריכים לדחית שבת קיום המעשה מצוה אלא שזה הדין לחוד שהוא נעשה נימול זה הוא הדוחה את השבת א"כ אף אשה או מי שמל בלא כונה אף שלא קיים המעשה מצוה ואפי' זו של מצות הבן כנ"ל אפ"ה דוחה את השבת.

(ג) התוס' בקידושין הקשה למה לן קרא לפטור את האשה ממצות מילה שעל האב מוטל למול את בנו תיפוק ליה דהוי מצוה שהזמן גרמא דהא מילה פסולה בלילה לחד מ"ד. ותירצו המפרשים דהא מכשירין כשרין לעשות בלילה וצריך להבין דבריהם, וביאר בעל "המקנה" (דף כ"ט. ד"ה אותו ולא אותה) כונתם בזה דבמצותו של האב יש לחקור אם הטילה עליו התורה המעשה מילה בעצמה דהיינו המילה ופריה ואם אחר מל הוא מדין שליחות, או דלמא דלא אמרה התורה שהוא בעצמו יעשה המילה ופריה אלא שמצותו היא שיראה שיהא כאן מילה ואמנם יש לו דין מעשה מצוה אלא

וכתבתם ג"כ לא חקרים מעשה המצוה אפי' של מצות הבן אלא שנימול יהי'. והכלל הנ"ל שייך רק היכא שנוגע לנו דינו של חפץ המצוה רק לענין קיום המעשה המצוה, אבל היכא שנוגע לנו לדין הגוף אם הוא ערל או מהול שם ל"ש זה (והמ"ד דשלא לשמה פסול סובר דפסול הוא בעצם המילה ואין זה נקרא מילה דמילה פסולה היא) ולהכי בעינן קרא מיוחד לפסול את העכו"ם מ"המול ימול" וע"כ שהמילה בעצמה היא פסולה וגם נימול לא יהא נקרא, וא"כ שפיר מיושב לנו הרמב"ם שנקט "בזמן שאין איש" שאפי' נאמר דאשה אין בכלל הקרא של "המול ימול" ומילתה כשרה, אבל עכ"פ יש כאן עליה הכלל של וקשרתם וכתבתם וא"כ אף שהמילה תהא כשרה והבן יהא נקרא נימול, אבל עכ"פ מעשה המצוה זו של מצות הבן יהא חסר כאן וא"כ אם יש כאן איש מוטב שהוא ימול ויקיים גם מעשה המצוה אלא שאם אין כאן איש כשרה האשה למול כדי לעשות את הבן לאינו ערל. נמצאנו למדים מהג"ל שיש שני מצות במילה, מצות האב ומצות הבן וכשיגדיל הבן יחול עליו גם מצותו של האב דהיינו המעשה המצוה.

וחוץ מהנ"מ שהבאנו לעיל לענין מכשירין יש עוד נ"מ דבמצותו של הבן כל רגע ורגע שאינו נימול יעבור בכל רגע ורגע דהתורה הטילה על גופו שיהא נימול וכל רגע שאינו נימול הרי עובר חיוב זה, אבל במצותו של האב

01/09/2018

בלילה נמצא דלא הוי במצותו זו הזמן
גרמא ולהכי צריך לקרא. והריטב"א
בקידושין תירץ דמצותו של הבן שיהא
נימול היא תמיד בכל עת ובכל שעה
וכיון דעיקר המצוה הוי אין הזמן
גרמא אף שמצותו של האב הוי הזמן
גרמא אבל מכיון שעיקרה של מצוה
הוי שלא הזמן גרמא נקראת כל המצוה
שלא הזמן גרמא.

שכל מה שיעשה שבזה יגרום שיהא
כאן מילה זו היא מעשה המצוה שלו
ואם אחר מל בעדים אין זה בדין
השליחות וא"כ שפיר תירצו דמכשירין
כשרין בלילה דאף שעצם המילה
פסולה, אבל עכ"פ הרי המכשירין
כשרין ולגבי מצות האב זה גופא מה
שעושה דבר שגורמת המעשה מילה זה
גופא היא המצוה שלו, נמצא
דבמכשירין גופא מקיים המצוה ואף

סימן מ'

בענין קנין פירות כקנין הגוף דמי דלא מהני להאכיל בתרומה

דמעוכב גט שחרור אוכל בתרומה
אע"פ שאין לרב פירות אלא הגוף
ואפילו למ"ד קנין פירות כקנין הגוף
דמי אתיא, עכ"ל.

והנה לבאר התוס' נקדים יסוד
אחד מדברי הגר"ח זצ"ל, ² דיש שני
דיני בעלות, יש דין בעלים של ממון,
והיינו שיש לו תביעה שמחסרו ממון
כגון בכפל ונזקין, ולא בעינן דין אדון
שיהא לו קנין הגוף, אלא שיהי' לו
קנין דין בעלים לגבי תביעות שיהי'
ההיזק שלו, ויהי' יכול לתבוע בעד
חסרון ממונו, אבל יש עוד דין בעלים

[דף ס"ו.]¹ אלמנה לכהן גדול
גרושה וחלוצה לכהן הדיוט וכו' עבדי
מלוג לא יאכלו בתרומה עבדי צאן
ברזל יאכלו. והקשו בתוס' למ"ד קנין
פירות כקנין הגוף דמי, אמאי לא
יאכלו עבדי מלוג בתרומה, וכתבו וז"ל
אפילו למ"ד קנין פירות כקנין הגוף
דמי לא חשיב כהכי קנין כספו כיון
שאין הגוף שלו כמו שאין יוצאין בשן
ועין לאיש אפילו למ"ד קנין פירות
כקנין הגוף דמי כדאמר בהחובל. וקצת
יש להביא ראי' דבתרומה אזלינן בתר
קנין הגוף דבריש פרק בתרא דכריתות
אמר גבי המפקיר עבדו יצא לחירות

1. עיין ברכת שמואל סימן י"ט.

2. עיין חידושי רבינו חיים הלוי על הרמב"ם פרק כ"ג מהל' מכירה הל' ג'.